

»Mladi za napredek Maribora 2016«

33. srečanje

RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE

Raziskovalno področje: zgodovina

Raziskovalna naloga

Avtor: ANEJA VRHOVŠEK

Mentor: IRENA KAMPLET

Šola: OŠ SLAVE KLAVORE MARIBOR

Maribor, februar 2016

»Mladi za napredek Maribora 2016«

33. srečanje

RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE

Raziskovalno področje: zgodovina

Raziskovalna naloga

Maribor, februar 2016

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	5
ZAHVALA.....	6
1. UVOD.....	7
1.1. Metodologija dela.....	7
1.2. Namen naloge.....	7
1.3. Hipoteze	8
2. KAKO JE NASTALA SOVJETSKA ZVEZA?	9
2.1. Čas do prve svetovne vojne.....	9
2.2. Boljševiki	9
3. VODITELJI SOVJETSKE ZVEZE	12
3.1. Vladimir Iljič Lenin.....	12
3.2. Josip Visarijonovič Stalin.....	13
3.3. Nikita Hruščov	14
3.4. Leonid Brežnjev	15
3.5. Na oblast prispe Gorbačov	16
4. NEUSPELI DRŽAVNI UDAR LETA 1991	20
4.1 Gorbačov odstopi	21
5. HLADNA VOJNA.....	22
5.1. Svet razdeljen na dva bloka.....	22
5.2. Železna zavesa.....	23
5.3. Berlinski zid	24
5.4. Padec Berlinskega zidu	25
6. ŽIVLJENJE PO KOMUNIZMU	27
7. ŽIVLJENJE MOJE MAME V SOVJETSKI ZVEZI.....	28
8. INTERVJU.....	29
8.1. Intervju z mamo	29
8.2. Intervju z mamino teto	31
8.3. Primerjava	32
9. DRUŽBENA ODGOVORNOST	33
10. ZAKLJUČEK.....	34
11. SEZNAM VIROV IN LITERATURE.....	35

11.1. Seznam literature.....	35
11.2. Seznam spletnih virov	35
11.3. Seznam ustnih virov	36

KAZALO SLIK, KARIKATUR IN ZEMLEJVIDOV

Slika 1: Boljševiki	10
Slika 2: Lenin	12
Slika 3: Stalin	13
Slika 4: Stalin in Hruščov.....	14
Slika 5: Brežnjev	15
Zemljevid 1: Sovjetska zveza.....	16
Karikatura 1: Gorbačov (ZSSR).....	17
Zemljevid 2: Novo nastale države.....	18
Slika 6: Jelcin	19
Slika 7: Državni udar 1991.....	21
Karikatura 2: ZDA in Sovjetska zveza.....	23
Slika 8: Železna zavesa 1946	24
Slika 9: Berlinski zid.....	25

POVZETEK

Že od nekdaj me privlači Rusija, saj od tam prihaja moja mama. Moja mama se je rodila v veliki državi, ki se je imenovala Sovjetska zveza. Odločila sem se, da bom podrobneje raziskala, zakaj in kako je prišlo do razpada te velike države. Zanimalo me je tudi v kakšnih razmerah so tam živeli moji sorodniki. Med prebiranjem različne literature in ob pogovorih z mamo, sem postajala vedno bolj zagnana za raziskovanje. Naučila sem se ogromno novega. Skozi moje raziskovanje sem prišla do zaključka, da so se slabe razmere in nezadovoljstvo v državi kopičile dolga desetletja. Informacije iz sosednjih držav se niso prenašale v Sovjetsko zvezo, zato ljudje niso vedeli, kako živijo v drugih državah. Voditelji in oblast so jih celo prepričevali, da jim gre odlično. Ugotovila sem, da je na razpad Sovjetske zveze vplivalo več dejavnikov. Pri raziskovanju sem uporabljala različne vire: literaturo, splet in ustne vire. Uporabila sem tudi metodo intervjuja.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici za ves trud, nasvete in pomoč. Zahvaljujem se tudi mami, za vso podporo in pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge.

1. UVOD

Namen mojega raziskovanja je bil spoznati zgodovino Sovjetske zveze ter podrobneje raziskati razpad te velike države. V Sovjetski zvezi se je rodila ter otroštvo in mladost preživela moja mama. V Sovjetski zvezi je živela tudi ob njenem razpadu.

Prvi voditelj Sovjetske zveze je bil Vladimir Lenin. Zaslužen je za uveljavitev države, saj je postavil njene temelje. Vsi voditelji Sovjetske zveze so vladali v komunističnem režimu. Menili so, da bi moral komunizem vladati po vsem svetu. Tako je po koncu druge svetovne vojne prišlo do hladne vojne med Sovjetsko zvezo in ZDA. Obe velesili sta hoteli imeti prevlado na svetu. ZDA so želele širiti demokracijo, Sovjetska zveza komunizem. Nastala sta vzhodni in zahodni blok. Oba bloka sta imela svoje zaveznike. To obdobje imenujemo obdobje hladne vojne. Obe velesili sta izdelovali orožje, vendar nikoli ni prišlo do neposrednega spopada med njima. Bojevali sta se politično. Razmere na vzhodu so bile mnogo slabše kot na zahodu. Hladna vojna se je dokončno končala s Sovjetskim razpadom leta 1991.

1.1. Metodologija dela

Pri svojem raziskovanju sem uporabljala različne metode dela: delo z literaturo, delo s svetovnim spletom, ustne vire ter metodo intervjuja. Preučila sem številne zgodovinske knjige, vendar na to temo nisem našla veliko literature. Neizčrpen vir informacij je bila moja mama, ki je po poreklu Rusinja in je svoje otroštvo ter mladost preživela v Rusiji. Z mamo sem opravila intervju, prav tako z njeno teto, ki še danes živi v Rusiji. Njune občutke o življenju v Sovjetski zvezi sem primerjala.

1.2. Namen naloge

Za raziskovalno nalogo s področja zgodovine sem se odločila zaradi tega, ker me zgodovina zanima. Še posebej me zanima Rusija, saj od tam prihaja moja mama in je ta država pustila v meni poseben vtis. Najprej nisem vedela katero temo iz ruske zgodovine bi sploh izbrala, saj ima Rusija zelo pestro zgodovino. Za nasvet sem povprašala mamo. Predlagala mi je, naj si izberem razpad Sovjetske zveze, ki ga je sama doživela. Takoj sem vedela, da je to tema

zame. Želela sem podrobneje raziskati vsako podrobnost razpada. Zlasti me je zanimalo, zakaj je do razpada sploh prišlo in kaj je bilo tisto, ki je povzročilo ta proces.

1.3. Hipoteze

Preden sem začela raziskovati sem si postavila nekaj hipotez :

- Do razpada Sovjetske zveze je prišlo zaradi vojne.
- Proces razpadanja države je trajal več let.
- Razmere med razpadanjem Sovjetske zveze so bile slabe in nečloveške.

2. KAKO JE NASTALA SOVJETSKA ZVEZA?

2.1. Čas do prve svetovne vojne

V začetku 20. stoletja je Rusiji vladal car Nikolaj II. Ruski, ki je imel absolutno oblast. Ker pa njegova vlada ni mogla izboljšati gospodarskega razvoja in oskrbe prebivalstva, se je nezadovoljstvo prebivalcev povečevalo. Prva svetovna vojna je razmere samo še poslabšala. Ob začetku prve svetovne vojne so bili vsi prepričani, da vojna ne bo trajala dolgo. Mladeniči so se kar prostovoljno prijavljali za boj. Ko pa se je vojna zavlekla in se je veliko vojakov vrnilo iznakaženih oz. se sploh niso vrnilo, se je navdušenje vedno bolj zmanjševalo. Začelo se je vedno večje nezadovoljstvo in pomanjkanje. Vojna je pri ljudeh pustila globok duševni pretres. Rusija je bila gospodarsko med najbolj zaostalimi državami. Prihajalo je do protestov in oboroženih spopadov med nezadovoljnimi ljudskimi množicami in vojsko (Kožuh, 2013, str. 12).

2.2. Boljševiki

Delavci takratne ruske prestolnice Petrograd so februarja 1917 izvedli upor. Car je razpustil duma, ki je bila takratni ruski parlament. Nad upornike je poslal vojsko in policijo, vendar so se ti začeli pridruževati upornikom. Delavci, vojaki in kmetje so začeli ustanavljati sovjete, ki so delovali izven državne uprave. Med sovjeti so bili najbolj znani predstavniki boljševiki. Voditelj boljševikov je bil Lenin¹. Car je moral odstopiti (Kožuh, 2013, str. 12). Tako je prišlo do volitev med manjševiki, ki so bili zagovorniki parlamenta, mirnega načina reševanja problemov in boljševiki, ki so bili za bliskovit prevzem oblasti s silo. Boljševiki so na volitvah izgubili in oblast prevzeli s silo, požgali so parlament, manjševike pobili in uvedli diktaturo (<https://sites.google.com/site/komunizem123/sovjetska-zveza---nastanek>).

Da bi se boljševiki lahko uveljavili na oblasti, so morali končati z vojno. Marca 1918 so podpisali mir z Nemčijo in Avstro-Ogrsko. S tem je Rusija izgubila ogromno industrije in

¹ Lenin je bil vodja boljševikov. Študiral je pravo v Kazanu.

(https://sl.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Ilji%C4%8D_Uljanov).

Sodeloval je v delavskih bojih in socialističnih organizacijah. Zaradi tega delovanja ga caristična policija obsodi na tri leta izgnanstva v Sibirijo. Takrat je napisal eno izmed svojih najpomembnejših knjig. Z naslovom Razvoj kapitalizma v Rusiji. V času sibirskega izgnanstva se poroči s svojo življenjsko sopotnico Nadeždo Krupsko (<http://www.delavske-studije.si/vladimir-iljic-uljanov-lenin-10-4-1870-21-1-1924/>).

premogovnikov. Poleg tega je morala plačati še šest milijonov mark odškodnine. Boljševiki so zatiranim narodom obljubljali pravice, da bi si tako pridobili njihovo podporo. Vse se je sprevrglo v državljansko vojno. Do vojne je prišlo, ker so se ljudje začeli zavedati kako obupno živijo pod carjevo oblastjo. Ljudje vseh slojev so se pritoževali nad zastarelim sistemom, ki že leta ni bil kos družbenim razmeram. Poleg tega sta bila kmetijstvo in industrija krepko zaostajala za drugimi evropskimi državami. Delavci so delali v nemogočih razmerah in prejeli nizke plače. Vojna je bila zelo kruta, zahtevala je osem milijonov žrtev, kar je trikrat več kot celotna vzhodna fronta (Kožuh, 2013, str. 12-13).

V času Leninove vladavine je v Rusiji prišlo do velikih sprememb, uveden je nov političen sistem, vero ločijo od države in šolstva, uvedli so ljudska sodišča in delavsko policijo. Tudi državo preimenujejo v Sovjetsko zvezo. Sovjetska zveza (tudi Zveza Sovjetskih Socialističnih Republik - ZSSR) je uradno nastala leta 1922 in prvi predsednik republike je bil Vladimir Lenin. Kot je Lenin dejal v svojem govoru: »Partija Lenina, moč narodna, zmaga komunizma nas vodi naprej« (<https://sites.google.com/site/komunizem123/sovjetska-zveza---nastanek>).

Slika 1: Boljševiki

(Vir: <https://goo.gl/9xiftn>)

Slika 1 prikazuje boljševike s plakati. Na levem plakatu piše »Z borbo pridobiš pravice«, na desnem plakatu piše »Stran z monarhijo, živela republika.«

Boljševiki so hoteli republiko in komunizem. Menili so, da si je oblast možno pridobiti samo s silo.

3. VODITELJI SOVJETSKE ZVEZE

3.1. Vladimir Iljič Lenin

V času svoje vladavine je Lenin uvedel absolutno komunistično diktaturo. Podržaval je vso lastnino, razpustil privatnike, ukinil je zasebno lastnino. Mnogo ljudi je protestiralo, vendar so se protesti končali krvavo. Marca 1921 je dal pobiti več tisoč protestnikov. Posledice so bile velike. Padla je industrijska proizvodnja in pridelava hrane.

Vendar mu je produkcijo uspelo dvigniti na višjo raven in s tem je ponovno zagnal gospodarstvo. Gospodarstvo je doseglo proizvodnjo, ki je bila enaka proizvodnji iz leta 1914. Umril je januarja 1924. Po njegovi smrti se je Petrograd preimenoval v Leningrad.

Slika 2: Lenin

(Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Lenin)

3.2. Josip Visarijonovič Stalin

Lenina je nasledil Stalin. Josip Visarijonovič Džugašvili Stalin, sekretar komunistične partije. Lenin je v svoji oporoki napisal, naj Stalina iz komunistične partije odstavijo, saj je vedel, da Stalin nima dobrih namenov. Lenin je v politični oporoki med drugim zapisal, naj za njegovega naslednika postavijo Trotskega. Odlok so zavrnili. V komunistični partiji so se povezali trije pomembni možje Stalin, Zinojev in Kamenjev, da bi se znebili glavnega nasprotnika Trockega. Stalin je bil izjemno pretkan. Najprej se je znebil političnega nasprotnika, nato še svojih dveh pomočnikov. Tako je Stalin leta 1927 dobil popolno oblast. Državni komisiji za gospodarstvo je predlagal, da uvedejo plansko gospodarstvo (<https://sites.google.com/site/komunizem123/sovjetska-zveza---nastanek>).

Stalinova diktatura je zahtevala več milijonov žrtev (Boden, 2004, str. 408). V njegovem obdobju je Sovjetska zveza postala tretja industrijska sila sveta. Stalin je hitro začel s pripravljanjem na vojno, poudarek je dal na proizvodnjo težke industrije. Ustvaril je strog nadzor nad državljani. Ustanovil je posebno policijo, ki je iskala nasprotnike komunizma znotraj države. Brez dokazov, zgolj samo iz suma so jih pošiljali na prisilna dela v mrzlo Sibirijo. Dogajali so se montirani sodni procesi proti tistim, ki bi lahko ogrožali Stalinovo vladavino. Zatirali so rusko vero in ljudi množično prepričevali o Stalinovi nezmotljivosti in mogočnosti (Kožuh, 2013, str. 18-19).

Slika 3: Stalin

(Vir: <https://goo.gl/EpSF82>)

Slika 3 prikazuje Stalina, ki reče: »Premagajmo Hitlerja in svetovno ekonomsko krizo«.

3.3. Nikita Hruščov

Po Stalinovi smrti leta 1953 je prevzel oblast Nikita Hruščov. Takoj je začel s ukinjanjem Stalinovega kulta osebnosti. Izpuščati je pričel politične zapornike. Spodbujal je proizvodnjo za široko uporabo. Vendar je še vedno vse nadzorovala komunistična stranka. Slabe življenjske razmere in močno nadzorovano politično in zasebno življenje so porajale nezadovoljstvo. Podobne razmere so vladale v vseh državah vzhodnega bloka (<http://www.rtv slo.si/zabava/na-danasnji-dan/zgodilo-se-je-5-marca-leta/172549>).

Slika 4: Stalin (levo) in Hruščov (desno)

(Vir: <https://goo.gl/Dq1BIH>)

3.4. Leonid Brežnjev

Neuspeh gospodarske reforme in zaostritev konflikta z republiko Kitajsko leta 1964 je pripeljala do zamenjave Hruščova. Na oblast je prišel Leonid Ilič Brežnjev. Še vedno je vladal s komunistično naravnostjo. Življenjska raven prebivalstva je ostajala nizka, toda zadovoljiva. V zunanji politiki je Brežnjev še naprej širil vplivno območje Sovjetske zveze in se z vojaško silo lotil reformnih prizadevanj v vzhodni Evropi. Z njim pa se je začelo tudi obdobje pogovorov o razoroževanju in sporazumih (Boden, 2004, str. 411).

Slika 5: Brežnjev

Vir: (<https://goo.gl/VOiyww>)

3.5. Na oblast prispe Gorbačov

Brežnjeva nasledi Mihail Gorbačov (Goden, 2004, str. 411).

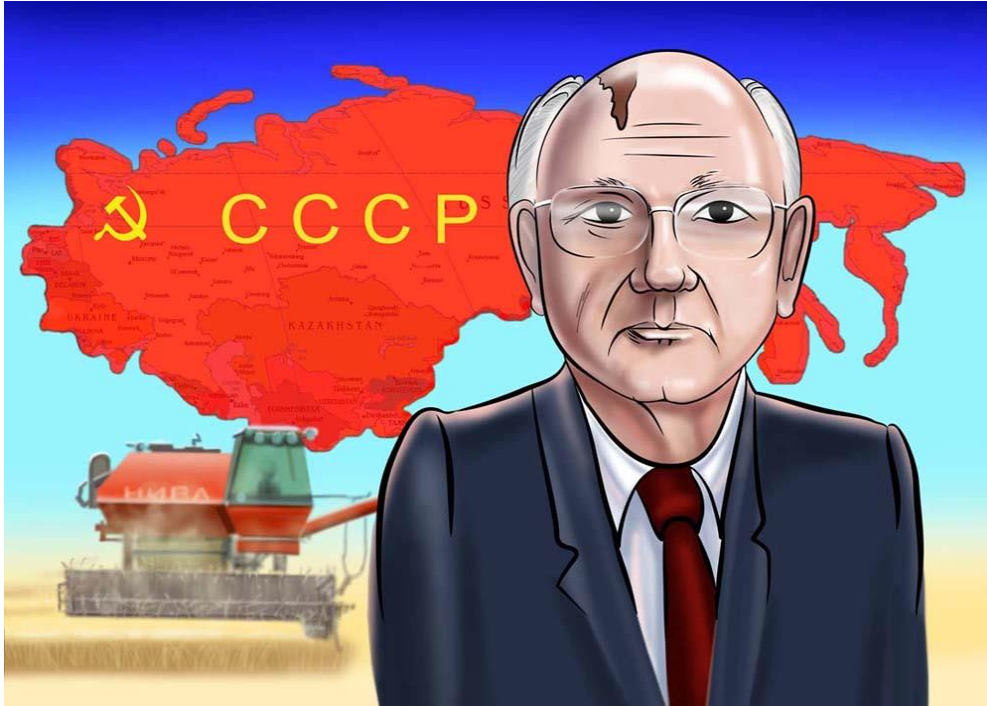
Preden je na božični dan leta 1991 Sovjetska zveza razpadla, je v njej živel približno 250 milijonov ljudi. Bili so pripadniki skoraj 100 različnih narodnosti. Ta država je zajemala več kot šestino površja Zemlje. Sestavljajo jo je 15 držav.

Zemljevid 1: Sovjetska zveza

Vir: (<https://goo.gl/bWgaHC>)

Toda po letu 1973, ko je svetovno gospodarstvo začelo pešati, so se tudi v sovjetskem gospodarstvu kazale številne posledice. Zmanjkovalo je zalog, saj so jih morali preusmeriti v obilno sovjetsko vojaško organizacijo. Skozi ogromno let je v sovjetskem imperiju vedno bolj naraščal pritisk zaradi želje po političnih spremembah. Leta 1985 je novi voditelj Mihail Gorbačov začel s programom večje odprtosti in z gospodarskimi reformami. Hkrati pa je menil, da bo komunizem močnejši, če bo ljudem dovoljena svoboda govora in misli. Reforme, ki jih je Gorbačov uvajal v Sovjetski zvezi, so nakazovale konec nesoglasij z Zahodom (Rapoša, 1997, str. 296).

Karikatura 1: Gorbačov (ZSSR)

Vir: (<https://goo.gl/iXykXX>)

Med svojim mandatom se je Gorbačov zavzemal za spremembo sovjetskega sistema. Ruski besedi glasnost (javnost) in perestrojka (preobrazba) sta simbol njegovih prizadevanj za svobodnejšo družbo. Beseda glasnost pomeni uvajanje demokracije v Sovjetski zvezi. (https://sl.wikipedia.org/wiki/Druga_ruska_revolucija)

Reforme na gospodarskem področju (odprava državnega vodenja podjetij, privatna lastnina,...) pa so poimenovali perestrojka (<http://www.24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/sovjetska-zveza-bi-bila-stara-80-let.html>).

S perestrojko je bila prvič po Leninovi smrti ponovno dovoljena osebna lastnina, dovoljene pa so bile tudi institucije tujega kapitala (Goden, 2004, str. 411).

Razpad sovjetskega bloka pa je prinesel obdobje politične zmede. V nekdanji Sovjetski zvezi je nekdanje verske spore in nacionalna sovraštva povečal še gospodarski kaos, ker so nove države skušale priti do vodenega tržnega gospodarstva (Rapoša, 1997, str. 296). Evropa se seveda Rusiji ni mogla izogniti. Saj je bila Rusija pravna naslednica Sovjetske zveze in je prevzela njeno jedrsko dediščino. Jedrsko orožje, nameščeno v drugih sovjetskih republikah je bilo sporazumno prepuščeno Rusiji ali pa v skladu z dogovori (Goden, 2004, str. 121).

Narodi Sovjetske zveze so zahtevali neodvisnost. Po razpadu so nastale neodvisne države, te so bile Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Estonija, Gruzija, Kazahstan, Kirgizistan, Latvija,

Litva, Moldavija, Rusija, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina in Uzbekistan.
(https://sl.wikipedia.org/wiki/Sovjetska_zveza)

Zemljevid 2: Novo nastale države

Vir. (<https://goo.gl/Eayfbv>)

Gospodarski neuspeh in narodna nestrpnost pa je okrepila priljubljenost ruskega predsednika Borisa Jelcina, ki je bil velik nasprotnik stare ureditve
(http://mss.svarog.si/zgodovina/4/index.php?page_id=8352) .

Slika 6: Jelcin

Vir: (<https://goo.gl/hNNxGs>)

Gorbačov je državo močno zadolžil, ker je v tujini najemal kredite z visokimi obrestmi. Leta 1985 je zunanji dolg države znašal okoli 30 milijard. Leta 1991 pa je dolg dvignil na 70 milijard (<http://www.zurnal24.si/zacetek-razpada-sovjetske-zveze-clanek-132615>). Tujina je Gorbačova močno podpirala, prebivalci njegove države pa niso bili zadovoljni z njegovim delovanjem (Rotar 2005, str. 262).

Moč Gorbačova je oslabela v zadnjih letih Sovjetske zveze, z oblasti pa so ga skoraj vrgli avgusta 1991, ko so ga zapriseženi komunisti aretirali in nekaj dni zadrževali. Komunisti so sporočili, da je sovjetski voditelj Mihail Gorbačov odstavljen iz zdravstvenih razlogov (<http://www.zurnal24.si/zacetek-razpada-sovjetske-zveze-clanek-132615>).

Čprav državni udar ni uspel in se je Gorbačov vrnil na oblast, je bil njegov položaj šibek in brez prave oblasti. Gorbačov propada Sovjetske zveze ni mogel ustaviti (<http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-umrla-sovjetska-zveza/94957>).

Boris Jelcin je v ostrem prepiru v ruskem parlamentu 22. avgusta 1991 prisilil Gorbačova, da je prebral zahtevo po razpustitvi komunistične partije (Matos, 2005, str. 404).

4. NEUSPELI DRŽAVNI UDAR LETA 1991

Aprila 1990 je bil sprejet zakon, da se lahko republike odcepijo od Sovjetske zveze, če to na referendumu potrdita več kot dve tretjini prebivalstva te republike. Referendum o ohranitvi Sovjetske zveze je potekal marca 1991. Večina prebivalstva v devetih republikah je glasovala za ohranitev zveze (<http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-umrla-sovjetska-zveza/94957>) . Kljub temu, da je za glasovalo 76 odstotkov volivcev, je bila usoda skupne države že zapečaten, saj so Litva, Latvija, Estonija, Moldavija, Gruzija in Armenija že zapustile Sovjetsko zvezo in postale neodvisne države (<http://www.24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/sovjetska-zveza-bi-bila-stara-80-let.html>) .

Kot največji junak iz neuspelega državnega udara je izšel Boris Jelcin, ki je pozneje postal prvi ruski predsednik po razpadu Sovjetske zveze. Leta 1999, še pred iztekom mandata, je Boris Jelcin odstopil in za naslednika dolžnosti postavil premiera, nekdanjega sovjetskega vohuna in vodjo Federalne varnostne službe, Vladimirja Putina. Putin je leta 2000 zmagal. Volitve so potekale v luči hudih spopadov v Čečeniji. Kljub nasprotovanju mednarodne javnosti zaradi nadaljevanja vojaških posegov v Čečeniji je Rusija v luči podpore ZDA in boja proti terorizmu z zvezo NATO vzpostavila posebno obliko sodelovanja. Kljub tesnejšemu sodelovanju z zahodom pa je bila Rusija pomemben kritik politike ZDA v nadaljevanju boja proti terorizmu, zlasti vojne v Iraku (Boden, 2004, str. 410, 412).

Na ulice je šlo več sto tisoč ljudi, ki so želeli nadaljevati pot k večji demokraciji. Poslopje parlamenta so varovale v naglici postavljene barikade. Jelcin je s tanka ljudi pozval k splošni stavki (<http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-umrla-sovjetska-zveza/94957>) .

Tri dni kasneje, natančneje 21. avgusta je vojska državni udar uspela zatreti in Gorbačov se je lahko vrnil na mesto predsednika in tako je nadaljeval s svojim projektom o ustanovitvi novih povezav med državami. A kljub temu se v drugih državah s tem želje po osamosvojitvi niso ustavile. Prvega decembra so tako Ukrajinci na referendumu glasovali za neodvisnost države (<http://www.zurnal24.si/zacetek-razpada-sovjetske-zveze-clanek-132615>) .

4.1 Gorbačov odstopi

Nov začetek je prineslo jutro 25. decembra 1991. S svojim odstopom ga je naznanil Gorbačov. Ves svet je zrl v Moskvo, prestolnico nekdanje veličastne države, ki je dan kasneje po skoraj sedemdesetih letih prenehala obstajati. Naslednji dan, 26. decembra 1991, je Sovjetska zveza, ki je obstajala od leta 1922, prenehala obstajati. Boris Jelcin, Stanislav Šuškevič in Leonid Kravčuk so se v tajnosti sestali v lovski koči blizu Bresta v Belorusiji, kjer so podpisali sporazum iz Beloveške, ter razglasili razpustitev Sovjetske zveze (<http://www.zurnal24.si/zacetek-razpada-sovjetske-zveze-clanek-132615>).

Slika 7: Državni udar 1991

Vir: (<https://goo.gl/lk5jhy>)

5. HLADNA VOJNA

Hladna vojna je obdobje groženj in napetosti med Združenimi državami Amerike in Sovjetsko zvezo. Trajala je od konca druge svetovne vojne do razpada Sovjetske zveze. Po drugi svetovni vojni sta bili to najmočnejši državi na svetu. Obe sta imeli svoje zaveznike (https://sl.wikipedia.org/wiki/Hladna_vojna) .

5.1. Svet razdeljen na dva bloka

Svet je bil razdeljen na dva dela, vzhodni in zahodni blok. Vzhodni blok je bil pod vplivom Sovjetske zveze, zahodni pod vplivom ZDA. V vzhodnih državah je bila na oblasti komunistična partija, ki je odločala o vseh pomembnih stvareh. Državljeni niso smeli imeti veliko premoženja. Tudi tovarne so bile v državni lasti. Za zahodne države je bilo značilno, da so državljani lahko izbirali med več političnimi strankami. Premoženja posameznikov država ni omejevala. ZDA in SZ sta si nasprotovali v družbenem, političnem, gospodarskem in vojaškem smislu. ZDA so poskušale preprečiti vpliv SZ. Sovjetska zveza je v svojem bloku hotela preprečiti širitev zahodne ideologije, zato je mejo z zahodnim svetom utrdila z bunkerji, minskimi polji in stražnimi stolpi. Winston Churchill je leta 1946 to mejo poimenoval železna zavesa. Ko je vzhodni blok zaprl svoje meje, se je sovražnost okrepila. Politiki Sovjetske zveze in Združenih držav so se prepirali in hoteli dokazati, katera država je močnejša. Oba bloka sta imela ogromno vojakov in orožja, tudi jedrskega, ki bi lahko povzročil uničenje človeštva. A ker do spopada ni prišlo in je orožje kljub grožnjam ostalo hladno, govorimo o hladni vojni (http://mss.svarog.si/zgodovina/4/index.php?page_id=8332)

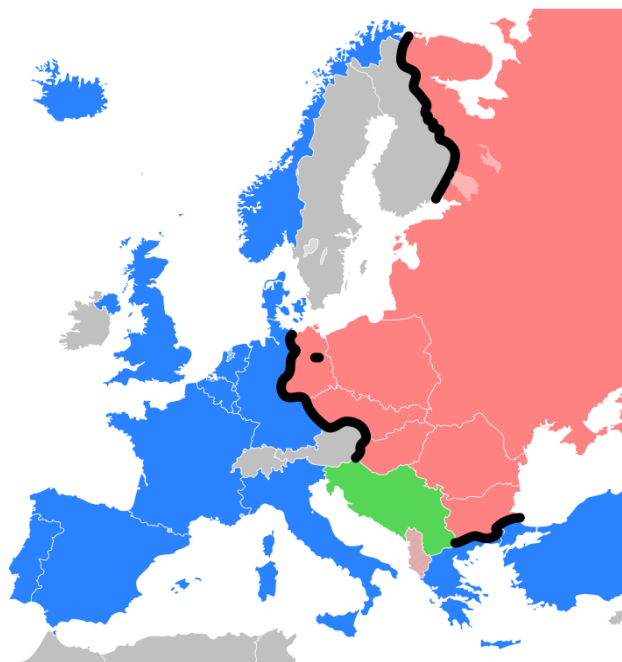
Karikatura 2: ZDA in Sovjetska zveza

Vir: (<https://goo.gl/2BffD6>)

Na karikaturi sta prikazani velesili Sovjetska zveza in ZDA. Med seboj tekmujeta katera bo vladala svetu. Kateri politični sistem bo zmagal, demokracija ali komunizem.

5.2. Železna zavesa

Železna zavesa, ki je svet delila na kapitalistični in komunistični del, je padla s padcem berlinskega zidu leta 1989. Razprostirala se je od Baltika do Jadrana (http://mss.svarog.si/zgodovina/4/index.php?page_id=8332).

Slika 8: Železna zavesa 1946

Vir: (<https://goo.gl/O5kNxW>)

5.3. Berlinski zid

Po drugi svetovni vojni so Nemčijo razdelili na 4 dele, ki so jih upravljale zmagovalne velesile: Velika Britanija, Sovjetska zveza, Francija in ZDA. Prav tako je bilo na 4 dele razdeljeno glavno mesto Nemčije, Berlin. Postopno sta se oblikovali dve nemški državi. Leta 1949 je bila ustanovljena Zvezna republika Nemčija (ZRN), v katero so bile vključene ameriška, britanska in francoska cona. Istega leta so iz sovjetske cone ustanovili Nemško demokratično republiko (NDR) (<http://goo.gl/OHAV9G>). Podobno se je zgodilo tudi z Berlinom. Razdeljen je bil na dva dela: zahodni in vzhodni del. Meja med obema deloma je bil Berlinski zid. Berlinski zid je nemška vlada začela graditi 13. avgusta leta 1961, da bi preprečila odhod svojih državljanov na zahod (<http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-padel-berlinski-zid-in-se-je-spremenil-svet/216465>) .

Ob Berlinskem zidu je prebežnike vedno čakalo 250 opazovalnic s 5445 žarometi in 14 tisoč stražarji. Pri poskusu pobega na Zahod so ubili okoli 588 ljudi (Matos, 2005, str. 403) . V začetku so postavili le 45 kilometrov zidu, drugod pa so napeljali bodečo žico, ki pa je pozneje prav tako dobila kamnito podobo, tako da je zid na koncu meril kar 155 kilometrov. Mnoge družine so bile razdeljene, Vzhodni Berlinčani so ostali brez služb in možnosti

zaslužka (<http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-padel-berlinski-zid-in-se-je-spremenil-svet/216465>).

Slika 9: Berlinski zid

Vir: (<https://goo.gl/5QVE33>)

5.4. Padec Berlinskega zidu

Vzhodnonemška televizija je prenašala tiskovno konferenco po padcu berlinskega zidu. Sprva je bilo dogajanje nezanimivo. Malo pred 19. uro je Günter Schabowski, predsednik Nemške demokratične republike, prebral sklep ministrskega sveta o potovanju državljanov. Omogočeno je bilo potovanje v tujino brez posebnih pogojev, dovoljenja bo oblast izdajala zelo hitro in omogočeni bodo stalni vizumi. Še isti večer so se tisoči napotili k nemški meji. Obmejni stražarji so čez mejo spuščali le tiste, ki so imeli s seboj osebni dokument (Trenc-Frelj, 2000, str. 166). 9. novembra 1989 okrog 23 ure so dvignili zapornico v Berlinu in tako je bilo konec z berlinskim zidom. Odsesel ga je val političnih sprememb. Ostala je le grda, z grafiti popisana betonska črta. Berlinski zid je bil 28 let simbol razdeljenega sveta (Matos, 2005, str. 402).

Že takoj je bilo jasno, da to pomeni začetek nove dobe. Še leto prej je malokdo o takšni možnosti sploh razmišljal. Nihče ni pričakoval, da bosta kriza in popustljivost socialističnih režimov sprožili tak razvoj dogodkov (Goden, 2004, str. 117). Berlinčane so preplavila čustva. Daleč naokoli si lahko videl nasmejane, objokane in raznežene Berlinčane. Vzhodni Berlinčani so se zgrnili skozi odprtine v zidu ali pa splezali čez njega. Pridružili so se jim tisoči z zahodne strani. Skupaj so plesali, peli, vzklikali, trobili in lomili kose betona s katerimi so potem zmagoslavno mahali. Zbegani vzhodnonemški mejni stražarji, izurjeni za streljanje na prebežnike, so samo gledali. Zjutraj so se odprle trgovine in hrupni karneval. Odpiranje šampanjca in trobljenje je trajalo ves dan. Odprtje zidu je bil nepričakovan izid, ki je bil neizbežen. Vsa vzhodna Evropa, ves komunistični sistem se je spreminjal, preoblikoval ali pa zavračal komunizem. Ogromno število ljudi okoli 150 tisoč je želelo živeti na Zahodu. Za to so žrtvovali svoje domove, službe, vso svoje imetje (Matos, 2005, str. 402-403).

Ljudje so na protestnih demonstracijah do novembra zahtevali le politične reforme in svoboščine v okviru obstoječe države. Decembra pa se je položaj spremenil, vedno več demonstrantov si je želelo Nemčijo videti kot enotno državo. Tako je zvezni kancler Helmut Kohl 28. novembra objavil načrt združitve Nemčije v 10 točkah (Trenc-Frelj, 2000, str. 167).

6. ŽIVLJENJE PO KOMUNIZMU

Po razpadu Sovjetske zveze so bila nasprotja med narodi samo še večja. Iz spora zaradi Gorskega Karabaha se je razvila vojna med Armenijo in Azerbajdžanom, prikrite zamere do nadmogočnih Rusov so se sprevrgle v zahteve po samostojnosti. Poleg tega pa so tri baltske sovjetske republike zahtevale neodvisnost (Trenc-Frelj, 2000, str. 50).

Po padcu komunizma v Evropi so mnogi pričakovali, da bodo na novo osvobojene vzhodnoevropske države kmalu postale demokratična, tržno usmerjena gospodarstva. Zahodne vlade so namenile veliko denarne in strokovne pomoči za obsežne programe. Toda v Rusiji so reforme povzročile kaos. Kruh pri kosilu je bil dražji kot pri zajtrku. Gotovine je tako primanjkovalo, da so bili delavci več mesecev brez plač. Najrevnejši so z veseljem zamenjali svoj delež nove Rusije za kilogram ali dva klobas, medtem ko so se bogataši vozili okrog z limuzinami. Spor med Jelcinom in komunističnim parlamentom je privedel Rusijo na rob državljanske vojne in v Moskvi je izbruhnil oborožen upor. Končal se je šele, ko so Jelcinovi tanki z obstreljevanjem prisilili parlament, da se je uklonil. Po tem krvavem spopadu je Jelcinova vladavina dobila temnejši podton. Njegova avtoriteta se je zrušila, ko ga je izdalo zdravje. Veliko nekdanjih sovjetskih republik je zaneslo v diktaturo, ki pa se skoraj ni razlikovala od sovjetske vladavine (Matos, 2005, str. 405).

Po mnenju moje mame (ustni vir, 2016), se še danes večina Rusov ne strinja z razpustitvijo Sovjetske zveze, saj menijo da so bili skupaj mogočna država, ki je držala skupaj, sedaj pa so le še samo posamezne države

7. ŽIVLJENJE MOJE MAME V SOVJETSKI ZVEZI

Moja mama je po narodnosti Rusinja. Sama je bila priča razpadu Sovjetske zveze. Dejala je: » Življenje v Sovjetski zvezi je bilo zelo zanimivo. Vsak je imel zagotovljeno službo, ni bilo kriminala, vsak si je lahko privoščil potovanja. Čeprav je bila država zaprta in nismo smeli iti v tujino, smo bili srečni. Saj drugega življenja nismo poznali. Spomnim se, da ko sem bila mala, nismo smeli hoditi v cerkev in verovati v boga. In ostalo mi je v spominu, da me je babica enkrat na skrivaj peljala v cerkev. Ostali ljudje, ki so bili verni, so tudi na skrivaj hodili v cerkev in molili, saj komunizem ne dopušča vere. Moj dedek je bil zelo premožen kmet. Moji predniki so živeli v zahodni Ukrajini. Ko je prišel na oblast Stalin, so nam vso imetje pobrali in nas izgnali v Sibirijo. Tako sem se jaz rodila v Sibiriji. Radi smo imeli svoje predsednike. Spominjam se, da sem tudi sama jokala, ko je preminil Leonid Brežnjev. V šoli smo vedno ob smrti pomembnega državljana brali njegov življenjepis.«

O življenju po razpadu Sovjetske zveze je dejala: »Spomnim se, da je v devetdesetih letih kar naenkrat začelo primanjkovati hrane in oblek. Hrana je bila količinsko omejena. Vsepovsod so bile vrste. Ljudje so čakali več ur. Čez hip se je tržišče odprlo, ogromno robe je prihajalo s Turčije in Poljske. Meja se je odprla, mnogo državljanov Rusije ja začelo trgovati z drugimi bližnjimi državami« (ustni vir, moja mama, 2016).

8. INTERVJU

8.1. Intervju z mojo mamo

1. Ste bili zadovoljni s sistemom v Sovjetski zvezi?

Da.

2. Se Vam je zdelo, da so razmere v državi slabe ali da vam gre bolje kot na Zahodu?

Država je bila zaprta. Nismo poznali razmere v drugih državah tako, da smo bili zadovoljni.

3. Ste živeli med časom razpada Sovjetske zveze?

Da.

4. Koliko ste bili stari?

Stara sem bila 21 let.

5. Kakšne so bile razmere v času razpada?

Razmere so bile slabe. Nenadoma je začelo vsega primanjkovati. Država je postala revna in zadolžena.

6. Kakšne so bile posledice takoj po razpadu?

Ogromno Rusov je živelo izven Rusije. Večinoma v sosednjih republikah. Ko je prišlo do razpada so jih odpustili. Bili so izjemno ne zaželeni, hoteli so da se vrnejo v Rusijo.

7. Ali se posledice razpada Sovjetske zveze še danes kje kažejo?

Ne.

8. Ali menite, da bi bilo bolje če bi Sovjetska zveza še danes obstajala?

Ne, saj ko je prišlo do razpada nisi bil več tako omejen. Lahko si postal samostojen podjetnik. Odprle so se meje. Razvila se je turistična obrt. Prej je bila cenzura oz. nadzorovanje nad filmskimi izvajalci, pisatelji, filmskimi režiserji, itd. Kasneje tega več ni bilo, vsak je lahko izražal svoje mišljenje. Bila je tudi cenzura tiska. Niso bili dovoljeni tuji izdelki, samo iz Sovjetske zveze. Po razpadu pa se je tržišče odprlo,

napolnilo s tujimi izdelki. Zmeraj je bila grožnja tretje svetovne vojne, sicer med ZDA in Sovjetsko zvezo. Po razpadu pa sta Rusija in ZDA začeli sodelovati. Ljudje so imeli svoje prihranke, vendar so jih zaradi devalvacije valute izgubili. Bilo je ogromno brezposelnih in po razpadu ogromno kriminala. Nastala je korupcija, s katero imajo še danes težave.

8.2. Intervju z mamino teto

1. Ste bili zadovoljni s sistemom v Sovjetski zvezi?

Da.

2. Se Vam je zdelo, da so razmere v državi slabe ali da vam gre bolje kot na Zahodu?

Imela sem občutek, da nam gre dobro. Poleg tega nismo niti poznali razmer v drugih državah.

3. Ste živeli med časom razpada Sovjetske zveze?

Da.

4. Koliko ste bili stari?

Stara sem bila 33 let.

5. Kakšne so bile razmere v času razpada?

Razmere so bile zelo slabe. Naenkrat je začelo vsega primanjkovati. Primanjkovalo je hrane, oblek, itd.

6. Kakšne so bile posledice takoj po razpadu?

Država je bila obubožana.

7. Ali se posledice razpada Sovjetske zveze še danes kje kažejo?

Nisem jih zasledila.

8. Ali menite, da bi bilo bolje če bi Sovjetska zveza še danes obstajala?

Da, saj so bila omogočena brezplačna stanovanja, zdravstva in šolstva. Omogočen je bil brezplačen večdnevni oddih v raznih zdravilišč. Pri komunizmu je bila samo srednja klasa. Ni bilo ne bogatih, ne revnih. Po razpadu pa so posamezniki obogateli, narod pa ostal obubožan.

8.3. Primerjava intervjujev

Primerjala sem izjave v obeh intervjujih. Ugotovila sem, da imata obe, tako mama, kot njena teta, precej podobno mnenje glede življenja v Sovjetski zvezi. Obe sta potrdili mojo hipotezo, da so bile v času razpadanja Sovjetske zveze razmere slabe. Vendar se mnenje glede razpada Sovjetske zveze razlikuje. Moja mama meni, da so se razmere po razpadu Sovjetske zveze izboljšale. Mamina teta pa meni, da so se razmere razpadu države še poslabšale. Po njenem mnenju je bila v obdobju Sovjetske zveze večja enakost med ljudmi in tudi socialna varnost je bila večja. Opozoriti pa moram, da je moja mama Rusijo zapustila kmalu po razpadu Sovjetske zveze, medtem ko njena teta še danes živi v Rusiji.

Zavedam se tudi, da sta to samo dva intervjuja, za resnejšo analizo razmer v državi, po razpadu Sovjetske zveze, bi morala opraviti intervju z veliko večjim številom oseb.

9. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Moja raziskovalna naloga prispeva k družbeni odgovornosti. Raziskovala sem novejšo zgodovino dežele od koder prihaja moje mama. Na ta način se kot posameznik odgovorno obnašam, saj želim izvedeti več o domovini mojih prednikov.

V raziskovalni nalogi sem prikazala tudi, kako so bile v Sovjetski zvezi kršene človekove pravice (svoboda, svoboda govora...), zato menim, da sem na ta način tudi sama pripomogla k družbeni odgovornosti.

10. ZAKLJUČEK

Raziskovalna naloga mi je bila velik izziv. Pri delu sem se ogromno novega naučila o Sovjetski zvezi, prvotni domovini moje mame. Tako sem z raziskovalno nalogo dosegla svoj namen. Raziskala sem zgodovino Sovjetske zveze vse od njenega nastanka po prvi svetovni vojni, do razpada države v devetdesetih letih. Spoznala sem voditelje Sovjetske zveze, od Lenina do Gorbačova. Ves čas obstoja je vladal v Sovjetski zvezi komunistični režim, v katerem so bile kratene človekove pravice (svoboda, svoboda govora..). Zaradi zaprtosti meja in cenzure ljudje v Sovjetski zvezi niso vedeli, kako živijo ljudje v drugih državah. Oblast jih je prepričevala, da živijo zelo dobro. Tako so sami verjeli, da dobro živijo.

Pred začetkom raziskovanja sem postavila tri hipoteze:

- Do razpada Sovjetske zveze je prišlo zaradi vojne.
- Proces razpadanja države je trajal več let.
- Razmere med razpadanjem Sovjetske zveze so bile slabe in nečloveške.

Prvo hipotezo: Do razpada Sovjetske zveze je prišlo zaradi vojne sem ovrgla. Do razpada Sovjetske zveze ni prišlo zaradi vojne, temveč zaradi mnogih političnih in gospodarskih dejavnikov, ki so se med seboj prepletali in so trajali več let. S tem sem potrdila tudi drugo hipotezo, da je proces razpadanja države trajal več let. Tretjo hipotezo: Razmere med razpadanjem Sovjetske zveze so bile slabe in nečloveške sem le deloma potrdila. Razmere v Sovjetski zvezi med razpadanjem države so bile slabe. Nečloveške v smislu, da je zaradi vojne umrlo veliko ljudi (tako kot se je zgodilo ob razpadu Jugoslavije) pa ne.

Ob raziskovanju zgodovine Sovjetske zveze, sem raziskovala tudi širše zgodovinsko ozadje v Evropi. Spoznala sem obdobje hladne vojne v Evropi, ki je trajala od konca druge svetovne vojne pa vse do devetdesetih let 20. stoletja. V tem času je bila Evropa razdeljena na dva dela: na vzhodni in zahodni del. Oba dela sta se razlikovala politično, gospodarsko in vojaško. Med njima je potekal železna zavesa.

Pri svojem delu sem uporabila metodo dela z literaturo, svetovnim spletom ter metodo intervjuja. Neizčrpen vir informacij mi je bila mama, ki je v Sovjetski zvezi živela in je razpad države neposredno doživela. Z njeno pomočjo in s pomočjo njene tete, ki še danes živi v Rusiji, sem spoznala, kako so v Sovjetski zvezi živeli in doživljali razpad države.

11. SEZNAM VIROV IN LITERATURE

11.1. Seznam literature

1. Boden, M., Evropa naša preteklost in sedanjost, 2004, Ljubljana, Mladinska knjiga
2. Kožuh, V., Koraki v času 9, 2013, Ljubljana, DZS
3. Matos, M., Kdaj, kje, zakaj in kako se je zgodilo, 2005, Ljubljana, Mladinska knjiga
4. Rapoša, K., The times : Ilustrirana zgodovina sveta, 1997, Ljubljana, Cankarjeva založba
5. Rotar, K., Ilustrirana zgodovina sveta, 2005, Radovljica, Didakta
6. Trenc-Frelih, I., Kronika 20. stoletja 1980-1989, 2000, Ljubljana, Mladinska knjiga
7. Trenc-Frelih, I., Kronika 20. Stoletja 1990-1999, 2000, Ljubljana, Mladinska knjiga

11.2. Seznam spletnih virov

1. http://mss.svarog.si/zgodovina/4/index.php?page_id=8352 (22.12.2015)
2. <http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-umrla-sovjetska-zveza/94957> (22.12.2015)
3. <http://www.zurnal24.si/zacetek-razpada-sovjetske-zveze-clanek-132615> (24.12.2015)
4. http://www.dijaski.net/gradivo/geo_ref_sovjetska_zveza_01__predstavitev?r=1
(26.12.2015)
5. <http://www.rtv slo.si/svet/dan-ko-je-padel-berlinski-zid-in-se-je-spremenil-svet/216465>
(28.12.2015)
6. <https://sites.google.com/site/komunizem123/povzetek> (30.12.2015)
7. https://sl.wikipedia.org/wiki/Sovjetska_zveza (30.12.2015)
8. https://sl.wikipedia.org/wiki/Hladna_vojna (3.1.2016)
9. <http://goo.gl/DnSzYq> (3.1.2016)
10. http://mss.svarog.si/zgodovina/4/index.php?page_id=8332 (5.1.2016) ,
11. <http://goo.gl/VW8hSo> (5.1.2016)
12. <https://sites.google.com/site/komunizem123/sovjetska-zveza---nastanek> (6.1.2016)
13. <http://www.rtv slo.si/zabava/na-danasnji-dan/zgodilo-se-je-5-marca-leta/17254> (7.1.2016)
14. https://sl.wikipedia.org/wiki/Druga_ruska_revolucija (7.1.2016)
15. <http://www.delavske-studije.si/vladimir-iljic-uljanov-lenin-10-4-1870-21-1-1924/>
(7.1.2016)

16. https://sl.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Ilji%C4%8D_Uljanov (7.1.2016)

11.3. Seznam ustnih virov

1. Moja mama Aksana (januar 2016)
2. Mamina teta Nataša (januar 2016)